

In dit bulletin worden artikelen en berichten opgenomen met betrekking tot het werktein en de activiteiten van de vereniging, de ingestelde werkgroepen, individuele leden of derden. Een ieder, al dan niet lid van de vereniging, kan ideeën, suggesties en materiaal aanleveren op onderstaand redactieadres. De redactie zal beoordelen of het aangeboden materiaal voor plaatsing in aanmerking komt.

Dit bulletin zal drie keer per jaar verschijnen en wordt gratis aan de leden van de vereniging verstrekt. Voor niet-leden is het bulletin, tegen betaling van € 5,- per exemplaar, verkrijgbaar bij:
P. Noord, Kloosterstraat 8, 9951 CE Winsum.

Redactie:

B. van der Dussen
J. A. Groothof
J. Huitsing
J. Stevens
C. A. Tersteeg

Redactieadres:

Hamrik 7, 9951 JH Winsum
www.winshem.nl
e-mail: info@winshem.nl

Voorzitter

Drs. J. Tersteeg
Westerstraat 31, 9951 EM Winsum
telefoon: 0595-442456

Secretaris

Drs. A. J. Rinzema
Hoofdstraat-W 48, 9951 AC Winsum
telefoon: 0595-444593

Penningmeester

I. van der Molen-Huisman
Hendrik Werkmankade 6, 9951 MD Winsum
telefoon: 0595-443050

Algemeen Adjunct

J. Venhuizen
Schepperijlaan 56, 9951 BL Winsum
telefoon: 0595-441574

Leden

B. Raangs
Havenstraat 4, 9951 AE Winsum
C. de Ranitz
Bellingeweer 10, 9951 AM Winsum
C.A. Tersteeg
Freesialaan 30, 9951 GM Winsum
J. Veltman
Schoolstraat 12, 9951 EL Winsum

Kosten lidmaatschap: € 15,- per jaar, bij verzending € 19,- per jaar. Het lidmaatschap geldt per kalenderjaar. Opzeggingen voor het daaropvolgende jaar moeten vóór 1 december schriftelijk of per e-mail aan de secretaris gezonden worden.

Bankrelatie: ABN-AMRO Winsum; rekeningnr. 61 23 36 174

ISSN 1386-1530

Vormgeving: Jaap Stevens
Prepress: Letter & Lijn bv
Druk: Drukkerij Alba

Voorwoord

Later dan u van ons gewend bent ontvangt u hierbij nummer twee van het Infobulletin. De reden van de late verschijning is gelegen in de opdrogende stroom kopij. De redactie roept hierbij een ieder op om leuke, markante of herkenbare verhalen toe te sturen. Dit kan per email: **info@winshem.nl** of naar het redactieadres (zie colofon). Ook oude foto's waarbij u een leuk verhaal heeft zijn welkom.

De ledenbijeenkomsten vinden tegenwoordig plaats in de kleine zaal van de Hoogte, voorheen de Breede. Na het lezen van het artikel "Vormingscentrum Breede" in dit nummer kijkt u met heel andere ogen rond op de volgende ledenbijeenkomst, die gepland staat op 18 oktober. Ook weet u na lezing van dit nummer alles van de notarissen die Winsum hebben bevolkt, en op welke wijze de postbezorging door de jaren heen verliep. De late verschijning van het blad heeft met het laatste onderwerp niets van doen.

■ *Veel leesplezier, de redactie.*

Inhoud

Notarissen in Winsum van 1811 tot heden	1
Vormingscentrum Breede	7
Doudestiets	8
Het postkantoor te Winsum	10
Verslag ledenbijeenkomst 27 januari 2005	13
Dikdakken	15
Verslag jaarvergadering 24 maart 2005	16

Notarissen in Winsum van 1811 tot heden

Het notariaat kwam al voor in het oude Egypte. Er zijn papieren bewaard gebleven van Egyptische notarissen. Zij werden aangeduid als ‘agoranomos’ (is: marktmeester). Het woord notaris is voortgekomen uit het Latijnse woord “notarius”.

In vroegere tijden kende men in Nederland nog geen notarissen. Voorlopers van notarissen waren (onder andere in het Hunsingo gebied) de redgers. Het recht van redger in het rechtsgebied (jurisdictie) was van oorsprong gebonden aan het bezit van een edele heerd. Het ambt van redger ging bij toerbeurt rond langs de eigenaren van deze heerden. Later zijn de gerechtigden tot het redgerrecht er meer toe overgegaan om de functie van redger te laten uitoefenen door iemand met meer juridische kennis. Die persoon werd dan een “geconstitueerd richter”, nog weer later “gequalificeerd zegelaar” genoemd.

Het ontstaan van de Notariswet.

In 1810/1811, bij de inlijving van Nederland in het Franse Keizerrijk, werd onder meer de burgerlijke stand ingesteld en zijn diverse andere wetten in werking getreden, waaronder de Wet op het Notarisambt, bekend als de Ventôsewet van 1803 (Ventôse = windmaand op de Republikeinse kalender, lopende van 19 februari tot 20 maart). Deze wet verving de eerste notariswet van de Franse Republiek na de revolutie van 1789, namelijk de wet op de organisatie van het notariaat van 6 oktober 1791.

In de Ventôsewet werd bepaald dat notarissen openbare functionarissen zijn, die door de Keizer worden benoemd. Daarom kreeg de notaris ook toen de officiële titel: keizerlijk notaris.

De nieuwe Burgerlijke wetgeving van 1 oktober 1838 maakte een aparte behandeling van het notariaat nodig en aan die behoefte dankt de Notariswet van 1842 haar bestaan.

Notarissen te Winsum

In 1811 werd tot eerste keizerlijk notaris in Winsum benoemd Mr. Hendrik van Bolhuis, griffier van het vredegerecht van het kanton Winsum. Mr. Hendrik van Bolhuis vertrok in 1812 naar Leens en werd daar notaris (van 1812 tot 1861). Hij vestigde zich later, na zijn vertrek uit Winsum, als notaris op de door hem aangekochte borg “Verhildersum”.

Tot keizerlijk notaris in Winsum werd eveneens in 1811/1812 benoemd Dr. Hendrik Hagenauw Brongers (zich later noemde Mr. H.H. Brongers), die vanaf 1806 gequalificeerd zegelaar was in Leens.

Deze Mr. H.H. Brongers bleef notaris in Winsum tot 1840 en werd in 1841 opgevolgd door zijn tien jaar jongere broer Mr. Roelf Brongers, die notaris in Winsum is geweest tot 1855

(vanaf 1838 tot 1841 was hij reeds in Appingedam als notaris in functie).

De familie Brongers was een echte “notaris-familie”. Toen er namelijk in 1855 in de plaats van Mr. R. Brongers een nieuwe notaris moest komen, werd als zodanig benoemd Jhr. Mr. J.W.F.J. du Peyrou van Breugel. Deze was getrouwd met Lubbina Julliena Brongers (dochter van Mr. H.H. Brongers).

Een zoon van Mr. H.H. Brongers, namelijk Mr. Pieter Brongers, werd in 1851 notaris in Eenrum. Tot dat tijdstip was hij burgemeester, zowel van Eenrum als van Leens.

Notaris Mr. H.H. Brongers vestigde zich uiteindelijk als notaris in de aan zijn echtgenote Petronella Brongers-Knijpinga toebehorende (door ruiling in eigendom verkregen) Pastorie (De Weem) van de voormalige Hervormde Gemeente van Bellingeweer. Hij oefende daar (evenals later zijn broer Mr. R. Brongers en zijn schoonzoon Jhr. Mr. du Peyrou van Breugel) het notarisambt uit.

In ongeveer 1860 werd op de plaats van de voormalige Weem een herenhuis met stalling en koetshuis gebouwd. Dit is de voormalige boerderij van de families H. Bruins en K. Bolhuis. Het voorhuis werd in 1935/1936 deels gesloopt en verbouwd tot het huidige pand (thans eigendom van de heer J. Mathijssen, Bellingeweer 27).

Notaris Jhr. Mr. du Peyrou van Breugel werd geboren in het toenmalige N.O. Indië. Hij was kantonrechter in Vollenhove en werd nadien secretaris van het Waterschap Hunsingo te Onderdendam. Van dat waterschap was notaris Mr. A.J. van Royen te Onderdendam de oprichter en eerste voorzitter.

Du Peyrou van Breugel werd in zijn werkzaamheden geassi-

Mr S.M.S. de Ranitz (notaris 1872-1910)

Jhr Mr C. de Ranitz (notaris 1910-1947)

steerd door Simon Schuit (geboren 1836) die op 15-jarige leeftijd op het notariskantoor Winsum kwam werken. 's Morgens werkte de jonge Schuit bij de notaris en 's middags ging hij met de trekschuit (of lopend) naar Onderdendam om daar op het waterschapshuis te assisteren. Veelal ging hij 's avonds nog weer naar het notariskantoor. Hij trouwde met Aaltje Bekema, die tegenover het notariskantoor op Bellingeweër woonde (thans huis van de familie Meinsma, voorheen familie Harmsma, Bellingeweër 16). Na het overlijden van Du Peyrou van Breugel in 1871 volgde Schuit hem op als secretaris van het waterschap, maar hij bleef ook notarisklerk, doch toen bij notaris de Ranitz (zie hierna). Beide functies bleef hij vervullen tot zijn overlijden in 1914. Toen had Schuit 63 jaar gewerkt!

Vanaf 1812 tot 1871 (bijna 60 jaar) is een lid van de familie Brongers notaris in Winsum geweest. Maar een dergelijke lange periode zou echter in Winsum ruimschoots worden overtroffen door de familie De Ranitz.

Door huwelijken met en uit de families Offerhaus en Abresch heeft de familie De Ranitz veel notarissen gekend, niet alleen in Winsum, maar ook in tal van andere plaatsen, zoals Leek, Groningen, Zuidhorn, Nieuwolda, Winschoten, Witmarsum en Delfzijl.

103 jaar notaris De Ranitz

Na het overlijden van Du Peyrou van Breugel werd in 1871 tot notaris in Winsum benoemd Mr. S.M.S. de Ranitz, tot dan secretaris in Ooststellingwerf (zoon van Mr. C. de Ranitz, die notaris was in Leek en Groningen en G.F. Abresch, dochter van notaris Mr. F.I. Abresch te Zuidhorn).

Mr. S.M.S. de Ranitz vestigde zich als notaris aan de Hoofdstraat/Bellingeweër in het herenhuis Hoofdstraat W. 72 (zuidelijk van het huidige gemeentehuis). Hij bleef tot 1910 notaris. Hij werd sinds 1909 bijgestaan door Rudolf Enter (geboren 1896), die als notarisklerk de familie De Ranitz meer dan 50 jaar (tot 1961) zou blijven dienen.

In 1910 volgde Mr. C. de Ranitz zijn vader als notaris op. Hij liet in 1911 een nieuw woonhuis/notariskantoor bouwen (het huidige gemeentehuis). Het huis was van een zodanige omvang dat het bij verschillende families tot de uitspraak kwam: mijn zoon moet ook maar voor notaris gaan studeren!

In 1935 werd aan Mr. C. de Ranitz het predikaat Jonkheer verleend. De verheffing (opnieuw) in de adelstand werkte mede ten gunste van zijn kinderen en latere nakomelingen. De beide plaatselijke muziekcorpsen Triton en De Bazuin hebben de familie De Ranitz ter opluistering van de verheffing in de adelstand een serenade gebracht (in de hal van het gemeentehuis, toen nog de woning van de familie De Ranitz). Nadien schijnt het (volgens overlevering) erg gezellig te zijn geweest. De corpsen gingen niet op mars terug!

Tot eind 1947 is Jhr. Mr. C. de Ranitz notaris geweest. Tijdens zijn ambtsperiode waren er twee wereldoorlogen (1914-1918 en 1940-1945). Tijdens de laatste jaren van de tweede wereldoorlog was het notariskantoor tijdelijk gevestigd in het huis Bellingeweër 1 (toen bewoond door de fam. Stoepker; later eigendom van J. Poelstra en thans bewoond door H. van Rossem). De huizen van de familie De Ranitz werden in de oorlogsjaren gevorderd door de Duitsers, terwijl ook na de oorlog de Canadezen er hun intrek er in namen.

Eind 1947 werd als opvolger van Jhr. Mr. C. de Ranitz benoemd zijn zoon Jhr. Mr. S. M. S. de Ranitz, die het ambt van notaris in Winsum vervulde tot 31 juli 1974. Het notariskantoor

Het voormalig notariskantoor te Bellingeweer (met daartegenover het woonhuis van S. Schuit)

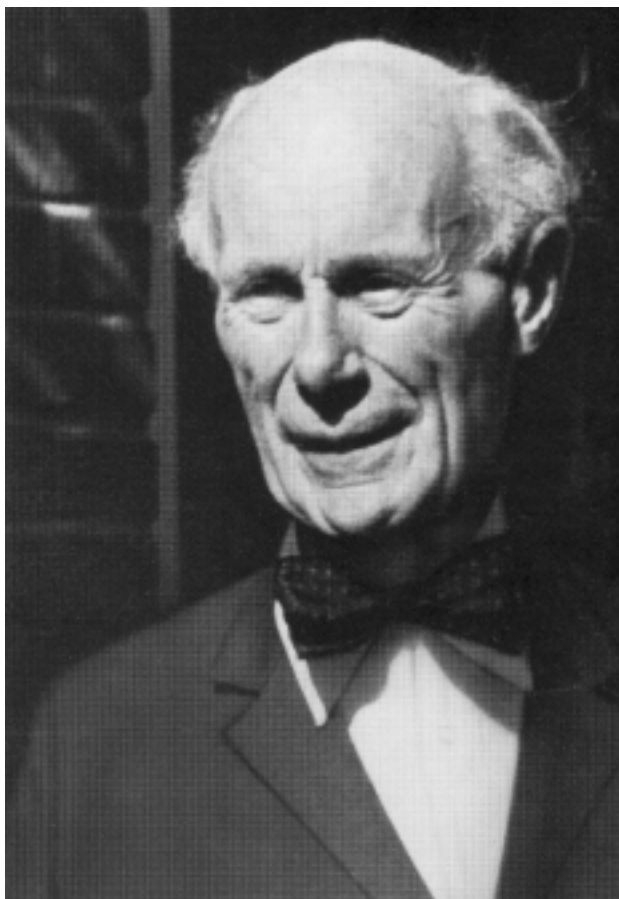
Voormalig notariskantoor met daarnaast gemeentehuis (vroeger gebouwd als notariskantoor)

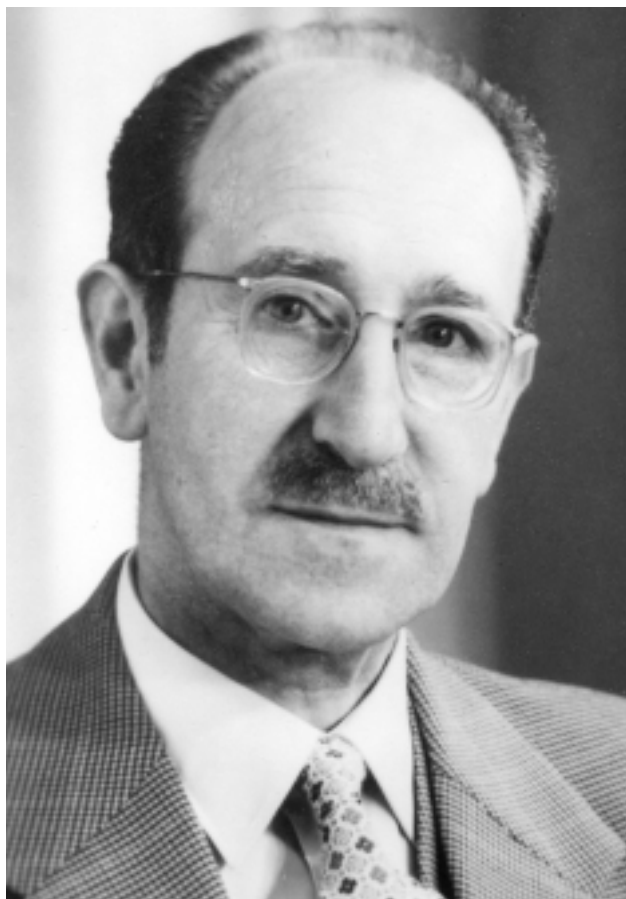
Jhr Mr J.W.F.J. du Peijrou van Breugel (notaris 1856-1871)

Simon Schuit (notarisklerk 1851-1914)

Jhr Mr S.M.S. de Ranitz (notaris 1947-1974)

Rudolf Enter (notarisklerk 1909-1961)

werd weer verplaatst naar de plek waar zijn grootvader ook kantoor hield, namelijk op het adres Hoofdstraat W. 72. De oude notarisswoning was reeds in 1934 afgebroken. Op de funderingen daarvan werd onder architectuur van de bekende Groninger architect A.R. Wittop Koning een nieuwe woning gebouwd. Jhr. Mr. S.M.S. de Ranitz was een kleurrijk figuur, die naast zijn functie als notaris veel andere functies vervulde. De meeste tijdvergende functie was die van secretaris-penningmeester (later voorzitter) van de Stichting Het Groninger Landschap. Van 1946–1948 was hij voorzitter van het tribunaal voor economische delicten van de Bijzondere Rechtspleging.

Met het eervol ontslag van Jhr. Mr. de Ranitz als notaris in 1974 (wegens het bereiken van de 70-jarige leeftijd) werd een periode van “103 jaar notaris De Ranitz in Winsum” afgesloten.

Per 1 augustus 1974 volgde C. E. Wijnoldij Daniëls (reeds sinds 1967 als kandidaat-notaris werkzaam op het notariskantoor te Winsum) De Ranitz als notaris op.

Hij kocht het pand Stationsweg 21/21a (vroeger ooit het woonhuis van de familie De Ranitz) en vestigde daar het notariskantoor.

Na het plotseling overlijden op 8 oktober 1984 van notaris Wijnoldij Daniëls werd eerst tot waarnemer en later (1985) tot notaris benoemd Mr. H.J. Hoenders, die het kantoor overbracht

naar het pand op de hoek van de Postgang en de Regnerus Praediniusstraat.

In 2002 werd Mr. Hoenders als notaris opgevolgd door Mr. H.G.H. Suk die de notarispraktijk in hetzelfde pand heeft voortgezet.

Bij het samenstellen van dit artikel heeft ondergetekende (die als notarisklerk op het notariskantoor Winsum werkzaam mocht zijn bij de notarissen De Ranitz, Wijnoldij Daniëls en Hoenders vanaf 15 augustus 1949 tot 31 maart 1999) dankbaar gebruik gemaakt van gegevens verkregen van Jhr. Ir. Cees de Ranitz (die een andere studierichting verkoos dan zijn vader, grootvader en overgrootvader) en van een publicatie voor de Historische vereniging van Leens door wijlen Ate van Dam, destijds notarisklerk te Leens en Winschoten.

■ Joh.Huitsing

Oude nummers van Infobulletin ‘Winshem’

*Wij maken u graag attent op het
feit dat van een aantal van de tot nu toe
verschenen nummers van het Infobulletin nog exemplaren
voorradij zijn.*

*Met name voor nieuwe leden is het
wellicht interessant om in het bezit te
komen van artikelen die in eerdere
bulletins zijn verschenen.*

De prijs van de nog aanwezige nummers bedraagt € 5,- per exemplaar; exclusief eventuele verzendkosten.

De nummers kunnen ook tegen contante betaling worden afgehaald bij P. Noord, Kloosterstraat 8, Winsum (telefoon 0595-441526) ... zolang de voorraad strekt.

Vormingscentrum Breede.

Op 24 maart 2005 werd in de kleine zaal van De Hoogte aan het Kerkpad te Obergum de jaarvergadering van onze vereniging gehouden. In dit horecacomplex was in de vorige eeuw gedurende een aantal jaren het kerkelijk Vormingscentrum Breede gevestigd. De kleine zaal, waar de leden van onze vereniging vergaderden, maakte ook deel uit van dit vormingscentrum. Het heette toen "De Heerdstee", vanwege de aanwezige open schouw.

De bijzondere totstandkoming van het vormingscentrum

Voordat het een vormingscentrum werd, was Breede een kleiner verenigingsgebouw van de kerkelijke gemeente. De naam was "Immanuël" en het werd gebouwd in 1928. De naam en het jaartal staan nog op de zuidgevel van het huidige complex. In de jaren 1960/1961 werd het verbouwd en uitgebreid tot vormingscentrum. De bouwwerkzaamheden werden uitgevoerd in het kader van het Oecumenisch werkkamp van de Wereldraad van Kerken.

Een jaar lang hebben jongeren, drie Amerikanen, vier Engelsen, drie Duitsers, twee Denen, een Zweed en elf Nederlanders, met behulp van "losse" krachten uit het buitenland en uit Winsum gewerkt aan de totstandkoming van het vormingscentrum.

Op zaterdag 11 maart 1961 werd het centrum officieel in gebruik genomen door de toenmalige Commissaris der Koningin van de provincie Groningen, Mr. W.A. Offerhaus. Daarbij waren vele geestelijke en wereldlijke autoriteiten aanwezig.

Een regionaal dagblad schreef twee dagen later enthousiast: "Een der eerste bijzonderheden van de zo fraai en gezellig ingerichte conversatiezaal "De Heerdstee" die opviel, was een gedenksteen waarop alle namen van de werkers gegrift staan en welke verder als opschrift draagt: Gebouwd in 1960 met behulp van het oecumenisch Werkkamp van de Wereldraad Van Kerken. Opdat allen één zijn. Joh. 17 : 20".

De gedenksteen is niet meer aanwezig. Ook de muurschildering aan weerszijden van de schouw (zie foto) is verdwenen.

De Commissaris bracht bij de ingebruikneming naar voren dat Groningen weliswaar een probleem- en achtergebleven gebied wordt genoemd, maar nog geen onderontwikkeld gebied. Dat zou, vervolgde hij, een smet op de provincie en haar bewoners hebben geworpen.

Ook enkele bouwers waren aanwezig, waaronder Klaus Schuld uit Duitsland. Hij dacht niet alleen met vreugde en dankbaarheid aan de tijd terug, gedurende welke hij in Winsum-Obergum aan de bouw van het centrum gewerkt heeft, maar ook met een gelukkig gevoel van verbazing "als ik zie wat er van geworden is".

De bouw van het vormingscentrum stond onder architectuur van de bekende Winsumer architect K.G. Olsmeijer.

In de jaren van het bestaan van het Vormingscentrum Breede hebben er tal van activiteiten, congressen, bijeenkomsten, enz.

in plaats gevonden. Daarbij had "de motor van het werk", "wika" P.A. Geluk, een zeer groot aandeel. "Wika" staat voor werker in kerkelijke aangelegenheden van de Hervormde kerk.

Na opheffing van het Vormingscentrum heeft de kerkelijke gemeente de exploitatie voortgezet als horecabedrijf voor vergaderingen, bruiloften en andere bijeenkomsten. Daarna is het verkocht en de huidige uitbater heeft het na een grondige verbouwing ingericht als "Zalenverhuur De Hoogte".

■ P. Noord

Fabriekswoningen.

Dit rijtje van vier woningen stond aan de Munsterweg (nu Lombok geheten), achter de voormalige steenfabriek "Lombok". De zogenaamde "fabriekswoningen" stonden op de plaats waar nu het sorteercentrum van TPG-post staat en waren eigendom van de fabriek. Ze werden meestal bewoond door werknemers. Eind 1970 werden ze gesloopt. Rechts op de foto is een deel van een droogschuur voor bakstenen (in het Gronings "boug" genoemd) te zien.

Met betrekking tot de Munsterweg wordt opgemerkt dat het tracee hiervan in het verleden is veranderd. Voordat de wijk Ripperda werd gerealiseerd, liep de Munsterweg vanaf de Kerkstraat over het spoor in oostelijke richting.

Toen in 1972 met de aanleg van Ripperda werd begonnen, kwam de spoorwegovergang te vervallen. Een nieuwe straat in deze wijk kreeg toen de naam Munsterweg. Ook het gedeelte van deze historische middeleeuwse weg, dat loopt vanaf Potmaar (nabij de manege) richting Onderdendam, heeft als naam Munsterweg gehouden. Dit kleipad werd in 2000 voorzien van twee betonnen rijstroken en wordt door het plaatselijke agrarische verkeer en fietsers gebruikt.

De foto is van 1970 en is genomen door P. Noord

■ P. Noord

De hier afgebeelde dubbele woning stond op de plaats van de huidige dierenspeciaalzaak Discus aan de Hoofdstraat Winsum 37.

De muren waren grijs gepleisterd. De kozijnen van de ramen en van de rechter deur hadden aan de bovenkant een ronde vorm, waardoor het huis een bijzonder aanzicht had. Het pand werd omstreeks 1905 afgebroken.

De woning links ervan (van de familie Hoeksema) had toen nog zogenaamde blinden (vensterluiken) aan de buitenkant. Op het balkon van deze woning was een versiering aangebracht.

■ P. Noord

Hoofdstraat Obergum.

Deze witgepleisterde woningen aan de westzijde van de Hoofdstraat Obergum staan er niet meer. Ze zijn in de jaren vijftig van de vorige eeuw afgebroken. De foto is genomen in zuidelijke richting, ongeveer vanaf de tegenwoordige winkel "Blokker", kort voor de afbraak. De sloop van dit rijtje woningen met winkel gebeurde in het kader van een door de gemeente vastgesteld saneringsplan.

Op 28 maart 1955 besloot de gemeente een financiële bijdrage toe te kennen aan de eigenaren, de gezusters Veenstra. Ook de Hervormde pastorie van Obergum kreeg een financiële tegemoetkoming. In het betreffende voorstel aan de gemeenteraad stond onder meer het volgende:

"De dames Veenstra, die in de Hoofdstraat te Obergum een textielzaak met machinale brei-inrichting hebben, zijn voorne-

mens hun bestaande winkel met woning en de twee daarnaast gelegen woningen (de huisnummers 13, 15 en 17) af te breken en daarvoor in de plaats te bouwen twee winkels met twee woningen en een brei-inrichting."

Bij deze nieuwbouw verkreeg de gemeente de beschikking over vrijkomende grond om te gebruiken voor de verbreding van de straat en de aanleg van een trottoir. Ook kreeg de gemeente aansluitend een stuk van de tuin van de pastorie.

Hierdoor werd parkeerruimte voor auto's verkregen. Een fraai hekwerk voorlangs de pastorietaan moest noodgedwongen verdwijnen. Een muurtje kwam hiervoor in de plaats als erfafscheiding. De dames Veenstra kregen van de gemeente een bijdrage in de bouwkosten en in de kosten van de extra fundering van hun nieuwe complex.

■ P. Noord

Het postkantoor te Winsum

Sinds 1 november 1883 heeft Winsum een echt postkantoor. Daarvóór werd vanaf 1 april 1852 in Winsum al een zogenaamd “bestelhuis” gevestigd.

De bestelhuishouder was K. Bruins. Op 1 oktober 1854 werd dit bestelhuis vervangen door een hulppostkantoor. Dit kantoor was tevens bestemd voor Obergum. In 1983 werd het feit herdacht dat Winsum een eeuw lang een echt postkantoor had. In dit artikel hebben we de posterijen onder de loep genomen. Daarnaast is aandacht besteed aan het bezorgen van poststukken door de jaren heen in ons land.

Het woord post is hoogstwaarschijnlijk afgeleid van het Latijnse woord “positas”; de benaming voor de pleisterplaatsen langs de Romeinse heirwegen. Hier wisselden koeriers hun boodschappen uit en brachten deze naar hun bestemming.

In de middeleeuwen waren er maar weinig mensen die konden lezen en schrijven. De kerkelijke en wereldlijke heersers hadden hun eigen koeriers, zodat er eigenlijk geen behoefte was aan een postdienst. Het is bekend dat er in de 9e eeuw een uitgebreide en goed georganiseerde postdienst bestond tussen abdijen, kloosters en parochies. Enkele particulieren, die konden lezen en schrijven, gaven hun brieven mee aan rondtrekkende troubadours, kermisgasten, monniken en ambachtslieden. Men vat al deze manieren van brieven vervoeren samen onder de naam gelegenhedenboden. Van een vaste of geregelde dienst was geen sprake.

Dergelijke boden waren voorzien van een spies (verdediging?) en droegen een bodebus, waarop het wapen van de heer, waarvoor ze de brieven bezorgden, stond. Wie zich aan de drager van zulk een bodebus vergreep, vergreep zich dus eigenlijk aan de heer, die de bode had uitgezonden en kon rekenen op een zware straf. Vooral onder invloed van de handel kwamen er in de 16e eeuw meer handelshuizen, die hun eigen koeriersdiensten gingen oprichten. Deze zelfde kooplieden zaten meestal ook in de stadsbesturen, zodat zij ook de hand hebben gehad in het ontstaan van de eerste openbare postdiensten. De grondleggers van de openbare postdiensten in Europa waren de graven Thurn en Taxis.

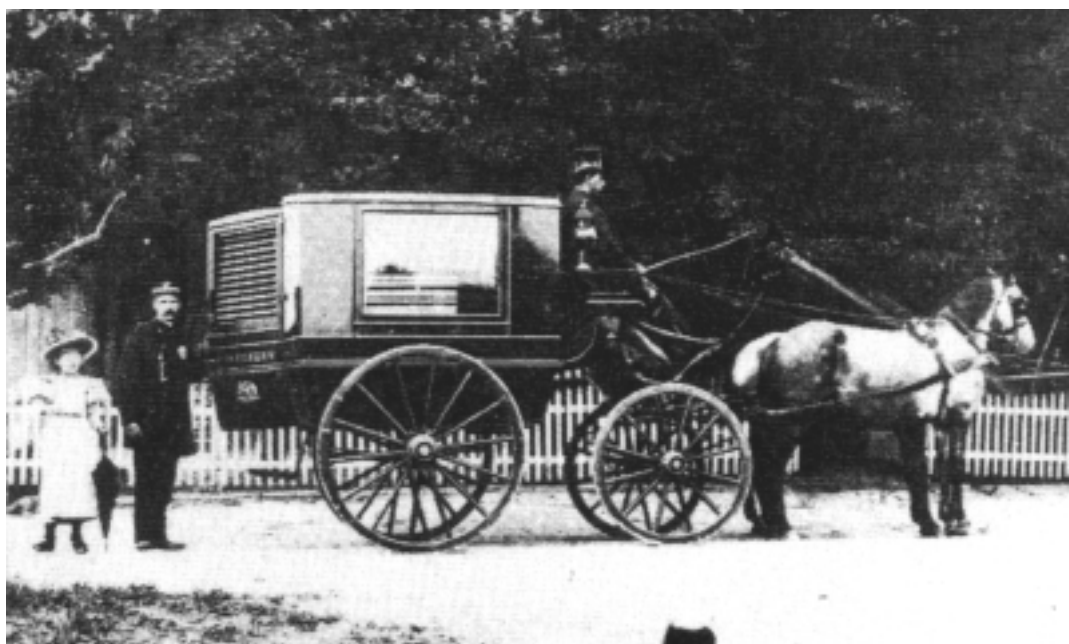
Bij de opkomst van de steden en de verdere ontwikkeling van de handel kwa-

men er steeds meer stadsboden en koopmansboden, die met brieven reisden. De brieven werden letterlijk in een soort bus vervoerd, een langwerpige ronde koker, waarop het wapen van de stad was afgebeeld. De bus werd over de rug gedragen. Toen de postdiensten uitgebreid werden was de koker al gauw te klein en werden de brieven in linnen of leren tassen vervoerd. Toen er in de 16e eeuw steeds meer brieven (ook voor de burgers) vervoerd moesten worden, verzochten de kooplieden de stadsbestuurders om speciale lopers voor hen aan te stellen. Hiermee deed de koopmansbode zijn intrede. Langzamerhand ontstonden er van stads wege verschillende instructies om een goede en geregelde bestelling te waarborgen. Tarieven werden vastgesteld en gaandeweg besteedde men het vervoer uit. De eigenlijke bode bleef “op kantoor”.

Het vervoeren van de post.

Langzamerhand veranderde de manier van post vervoeren. In de

Postkoets Winsum – Zoutkamp, plm. 1900.

Het postkantoor aan de Hoofdstraat Winsum, omstreeks 1915. Dit kantoor dateert van 1879. Vóór het kantoor het kantoorpersoneel met postbodes. Met de koets werd de post vervoerd naar de omliggende dorpen.

tweede helft van de 16e eeuw ontwikkelde zich het vervoer met trekschuiten. Deze voeren vaak met grote regelmaat en waren het belangrijkste openbare vervoermiddel. Voor het vervoer per trekschuit bestond een dienstregeling die 's zomers en 's winters verschilde.

Vanaf het midden van de 17e eeuw werd op de belangrijkste verbindingsen tussen verschillende steden in ons land post vervoerd door postiljons. Deze maakten gebruik van paarden en hadden een belangrijk onderscheidingsteken: de posthoorn. Hierop bleven zij bij aankomst en vertrek, bij het naderen van de stadspoort en ook bij tolbomen en wisselplaatsen om hun komst aan te kondigen. Later werd de posthoorn het symbool voor het hele postwezen. Sommige steden hadden één postmeester, andere meer, die hun eigen route hadden.

In 1649 nam Hendrick Jacobsz van der Heyden, postmeester te Zevenbergen het initiatief om brieven van Rotterdam naar Antwerpen te vervoeren. Hij verkreeg het alleenrecht voor deze rit. Tegen deze snelle manier van post vervoeren konden de beurtveren het niet opnemen.

Deze postritten hadden een concentratie van postvervoer tot gevolg. Omdat de ritten duurder waren, besloten sommige steden het vervoer van brieven in dezelfde richting gezamenlijk uit te laten voeren. De posterijen leverden in die tijd nogal wat baten op, met als gevolg dat in het midden van de 18e eeuw daar verzet tegen kwam. Allerlei volksbewegingen eisten her-

vormingen en niet alleen op postgebied. Ook in de eerste helft van de 19e eeuw werd de post hoofdzakelijk beschouwd als een goede bron van inkomsten, terwijl de exploitatie zo weinig mogelijk moest kosten. Het vervoer van de post gebeurde nu vaak met postkarren en postrijtuigen. De postdirecteur hield kantoor aan huis, met een spreekraampje aan de straatkant om het publiek te woord te staan.

Na 1850 kregen de postiljons een uniform: een blauwe rijrok met rode opslagen en rode kraag. Het wapen van de provincie met een daaronder uithangende posthoorn werd op de rug van het uniform geborduurd. Verder hadden ze een zeemleren broek aan. Ze droegen een karoetsmuts, gemaakt van ruig bont. In de tijd Van koning Willem I (1815-1840) verdwenen vrijwel alle postritten met de postiljons te paard en werden ze vervangen door ritten met postkarren. Op de meeste plaatsen werd de post tweemaal per week vervoerd.

Toen in de loop van de 19e eeuw de post steeds meer clandestien werd vervoerd, kwam er in 1850 een nieuwe postwet met duidelijke regels en officieel aangestelde postbodes. Bij de opkomst van de spoorwegen werd al gauw de post met de trein vervoerd en verder per auto. Voor de bezorging werd gebruik gemaakt van hondenkarren, het meest merkwaardige vervoer bij de post. Hoewel men bij de posterijen in het begin wel bedenkingen had, werden er veel vergunningen verstrekt. Later werden deze hondenkarren veel op het platteland gebruikt bij het

overbrengen van zwaardere vrachten (pakketten). Pas in 1920 werd deze wijze van vervoer bij de wet verboden.

Wat de bezorging van de post vanuit Winsum betreft - het zogenaamde bodelopen - kwamen we het volgende tegen. In 1850 had postbode J. Vermaas uit Winsum een bodeloop van Winsum over Baflo, Eenrum, Pieterburen, Kloosterburen en Hornhuizen terug naar Winsum. Vertrek van Winsum 's morgens om half zeven en terug 's middags om drie uur.

Het postkantoor van Winsum.

In de aanhef hebben we gezegd dat Winsum sedert 1 november 1883 een echt postkantoor heeft. Vijf jaar daarvoor, op 30 maart 1878, verzocht het gemeentebestuur van Winsum de Minister van Handel, Welvaart en Nijverheid om een postkantoor in het dorp te vestigen. In de brief werd onder meer vermeld, dat Winsum het middelpunt was van het postverkeer van meerdere omliggende plaatsen.

De inspecteur der posterijen in Zwolle adviseerde om op dit verzoek afwijzend te beschikken. Sedert het vorige, eveneens afgewezen verzoek, was het postverkeer zelfs afgenomen. De minister was echter wel bereid om in vereniging met het hulp-postkantoor, een telegraafkantoor in Winsum te vestigen. De gemeente moest dan wel een gebouw beschikbaar stellen voor niet meer dan f 400,- huur per jaar en een waarborg van f 600,- garanderen voor de instandhouding van de telegraafdienst. De gemeente ging akkoord en op 20 maart 1879 was de tekening klaar. De kosten van aankoop en verbouw van het pand bedroegen f 6000,-. De rijksbouwmeester wijzigde weinig in het plan.

Aanvankelijk wilde de gemeente meer huur ontvangen, maar na enig touwtrekken kwam men uit op een huurprijs van f 400,- met een contract van tien jaar.

Op 1 november 1883 werden beide diensten verenigd in één gebouw onder leiding van de directeur D.J. Buisman. Het hulp-postkantoor werd op dezelfde datum omgezet in postkantoor. Het kantoor werd ondergebracht in een pand aan de Hoofdstraat Winsum, thans huisnummer 22 en 24.

In 1888 bleek dat er nogal wat gebreken aan het gebouw en de woning kleefden. Daarbovenop bleek dat uitbreiding noodzakelijk was, want Winsum had twaalf hulpkantoren onder beheer en bediende bij de telefoon negen hulpkantoren voor doorverbinding. Burgemeester en wethouders wezen echter alles van de hand en wilden het gebouw verkopen. Het Rijk voelde daar niet voor en wees de gemeente erop dat, als de huurverlenging door moest gaan, de verbouwing plaats moest vinden.

De gemeente wilde enkel akkoord gaan met de plannen als de huurverlenging voor tien jaar zou gelden en er over de kosten van verbouwing een rente zou worden betaald van zes procent. De minister vond op zijn beurt vijf procent rente ruim voldoende. Na een onderhoud werden nog enkele wijzigingen aangebracht en kwam men toch tot een akkoord. De verbouwing kostte f 3200,-. Ook in 1898 worden er enkele aanpassingen uitgevoerd.

Na de vestiging van een rijks telefoonkantoor kampte het postkantoor met ruimtegebrek. Het bestaande gebouw moest worden verbouwd of er moest een nieuw kantoorgebouw komen. Er werden verschillende plannen gemaakt, maar die waren óf te duur óf de gemeente en de rijksbouwmeester kwamen niet tot een eensluidend advies aan de minister. De gemeente bood het pand weer te koop aan voor f 7000,-. Ook het aangrenzend

pand was te koop. De posterijen vonden het geheel te kostbaar worden en zagen uit naar een ander gebouw of een goedkoper stuk grond. Tegelijkertijd wilde men het oude gebouw blijven huren, zolang er geen definitieve plannen waren.

Burgemeester en wethouders eisten nu echter een huurverlenging van jaar tot jaar tegen een prijs van f 560,- per jaar. Er werden advertenties geplaatst voor de aankoop van een stuk bouwterrein. Zelfs de gemeente bood het huidige pand voor een lagere prijs aan, maar het haalde niets uit. Uiteindelijk werd na veel heen en weer gepraat en overleg besloten een perceel grond aan de Stationsweg aan te kopen. We schrijven dan 10 februari 1911.

Maar de bouw van het nieuwe postkantoor wilde niet vlotten. Het al aangekochte terrein werd verhuurd voor het weiden van schapen. Pas op 26 februari 1913 werd het bouwplan goedgekeurd. De bouwkosten werden begroot op f 25.400,-.

Bij de aanbesteding kwam echter een aanmerkelijk hoger bedrag uit de bus, zodat de plannen weer moesten worden herzien. Op 10 februari 1915 vond dan een heraanbesteding plaats. Er werden 16 biljetten ingeleverd. Het werk werd gegund voor f 23.335,-.

Op 15 april 1915 werd het nieuwe post- en telegraafkantoor aan de Stationsweg in Winsum in gebruik genomen, en in november van dat jaar werd in het blad "De Post- en Telegraafwereld" een oproep geplaatst voor een directeur. In de advertentie werd melding gemaakt van het kantoor- en woongedeelte. Verder stond er dat het gebouw elektrische verlichting had, maar geen waterleiding. Over het dorp Winsum werd het volgende vermeld: "De gemeente Winsum telt circa 2500 inwoners, hoofdzakelijk Ned. Herv., Geref. en Isr. Het schoolgeld bedraagt voor lager onderwijs f 2,40 per jaar, voor mulo f 20,- per jaar en per kind. RHBS 3 jr. cursus te Warffum kan vanuit Winsum bezocht worden. Ook Groningen makkelijk per trein te bereiken. Leven gewoon. Noordzeedampen maken de zomeravonden dikwijls koel, zodat men die zelden buiten kan doorbrengen. Na afloop van concerten, enz. te Groningen loopt er nog een trein naar Winsum".

Op 6 februari 1911 werd de heer G.J. Mansfelt tot directeur benoemd. Hij vervulde deze functie in Winsum tot 1 maart 1925 en werd opgevolgd door N.A. Oostinga.

In juli 1923 werd de morsedienst opgeheven.

In verband met de privatisering van de posterijen was de behuizing van het postkantoor te groot geworden. Het kantoor werd in 1998 ondergebracht bij boekhandel Bruna aan het Dorpsplein. Al eerder was de postsortering vertrokken naar een nieuw gebouw op het bedrijventerrein Lombok. Het gebouw aan de Stationsweg bleef lange tijd leeg staan en werd tenslotte verbouwd tot bankinstelling van de ABN-AMRO.

Bron: Van Postiljon tot Fax-post 1983.

■ P. Noord

Verslag van de ledenbijeenkomst van donderdag 27 januari 2005 gehouden in herberg “De Gouden Karper” te Winsum

Aanwezig: ca. 63 personen.

1 Opening

Voorzitter Jacques Tersteeg heet de aanwezigen welkom, in het bijzonder onze spreker van vanavond, drs. Otto S. Knottnerus uit Zuidbroek.

2. Mededelingen van het bestuur

Op 30 oktober vorig jaar is het bestuur bijeengewees in Noordpolderzijl om zich te bezinnen op toekomstige activiteiten. Vanaf dit jaar moeten, overeenkomstig de statuten, jaarlijks één à twee bestuurders van het eerste uur na twee volle bestuurstermijnen van vier jaar terugtreden. Dit jaar is mw. Lemstra-Wieringa aan de beurt; het bestuur is nog op zoek naar een nieuwe penningmeester. De werkgroepen zullen door het bestuur intensiever worden aangestuurd, en de bestuurstaken worden nadrukkelijker verdeeld. Bovendien wordt samenwerking gezocht met de andere historische verenigingen uit de gemeente Winsum (Baflo, Ubbega en Middagherland), o.a. om te komen tot een betere toegankelijkheid van het gemeentearchief Winsum en uitwisseling van kopij.

Aad van der Drift en Piet Noord hebben zich teruggetrokken uit de redactie van het Infobulletin Winshem. De heer Noord, redacteur van het eerste uur, blijft wel artikelen leveren voor het blad. Beiden zijn inmiddels door het bestuur bedankt voor hun werkzaamheden.

In februari start een cursus familieonderzoek in het gemeentearchief van Winsum.

Er zijn plannen voor een boek over de geschiedenis van Winsum, te verschijnen ter gelegenheid van het 950-jarig ‘bestaan’ in 2007. J. Tersteeg en A.J. Rinzema werken de plannen hier voor uit, gaan een redactie samenstellen en auteurs aanzoeken.

Dit is de laatste ledenbijeenkomst in de bovenzaal van Herberg De Gouden Karper. De volgende ledenbijeenkomst, tevens jaarvergadering, zal plaatsvinden in De Hoogte.

3. Lezing door drs. Otto S. Knottnerus: “Van kloosterschuur naar Groninger boerderij. De vroegste geschiedenis van de Fries-Groningse boerenschuur”.

Otto Knottnerus is geboren in Nieuw-Scheemda als boerenzoon. Hij heeft in Groningen sociologie gestudeerd en heeft veel publicaties op zijn naam over de historische aspecten van de architectuur, literatuur en cultuur van de Ommelanden en het Waddengebied. Ook de Doopsgezinden hebben zijn bijzondere belangstelling. Hij is bestuurslid van de Historische Kring Men-

terwolde. In 2003 verscheen van zijn hand het boek *Van kloosterschuur tot Groninger boerderij*.

Er zijn in Nederland plattegronden bekend van boerderijen uit de bronstijd (1700 v.Chr.-700 v.Chr.): langgerekte gebouwen onder één dak met veestallen aan beide kanten langs de lange wanden en aan één korte kant een vuurplaats, waar het boerengezin kookte, at en sliep. Dit boerderijtype wordt “langhuis” genoemd. Ook de oudste in de Ommelanden opgegraven boerderijen, bijvoorbeeld die in Ezinge (600 v.Chr) zijn van dit type. Tot in de 18e eeuw kwam het in deze streken veel voor. Het “los hoes” uit Oost-Nederland gaat terug op dezelfde traditie, maar heeft een andere ontwikkeling doorgemaakt.

Het langhuis kan, afhankelijk van het aantal gebinten, erg lang worden, maar blijft altijd vrij laag. Er komen echter al in de 9e en 10e eeuw na Chr. ook hoge schuren op het platteland voor, bijvoorbeeld de koningshal in Lejre, de gereconstrueerde graanschuur in Ribe en de Elisenhof in Eiderstedt (Noordfriesland), alle drie in Jutland en Sleeswijk-Holstein. Kloosters hadden al in de vroege middeleeuwen grote schuren nodig om de tienden op te bergen die de landeigenaren moesten afstaan. Die tienden werden aanvankelijk in natura betaald, en in akkerbouwstreken betekende dat dat de kloosters veel graan moesten opslaan. Dat deed men in hoge graanschuren, opgebouwd uit een skelet van houten staanders die weer met elkaar verbonden waren. Zo kreeg men een grote meerschepige schuur, met in het midden een hoge deur waardoor wagens konden binnenrijden, waarna op de dorsdelen in de schuur het kaf van het koren gescheiden werd. Reeds de abdij van Sankt-Gallen (Zwitserland) moet, blijkens een plattegrond uit 820, zo’n graanschuur hebben gehad. Het skelet van een dergelijke kloosterschuur lijkt op dat van de oudst bekende kerken (basilieken) met twee rijen zuilen, een hoog middenschip en lagere zijschepen.

In Frankrijk zijn tussen de 200 en 400 grote schuren uit de middeleeuwen (tot ca. 1550) bewaard gebleven. Die van Rouvillers (Picardië, 12e eeuw) heeft ronde stenen zuilen en een houten kapconstructie. De eveneens 12e-eeuwse schuur van Warvillers (Picardië, bedreigd door aanleg vliegveld) heet wegens de grootte “Grange au diable”. Ook elders komt voor dergelijke gebouwen de naam ‘duivelsschuur’ voor. Zo zijn er nog talloze voorbeelden van kloosterschuren uit met name Noordwest-Frankrijk, die niet zelden teruggaan tot de 12e of 13e eeuw.

In Engeland zijn 200 à 300 middeleeuwse schuren bewaard gebleven, terwijl er daarnaast veel verloren zijn gegaan, vooral door brand. Ook hier zien we nog diverse voorbeelden uit de 12e en 13e eeuw, bijvoorbeeld de schuur van Fylfield Hall (1167-1185), die behalve als oogstopslag ook dienst deed als feesthal voor de bisschop.

De grote kloosterschuren stonden vooral bij grote abdijen, met

name die van de Cisterciënzers. De grootste waren niet drie- maar vijfscapig, zoals de nog bestaande schuur in Paray-Meslay (bij Tours). De afgebroken abdij van Prémontré moet zelfs een zevenbeukige schuur hebben gehad. De leeftijd van de schuur is vaak af te leiden uit jaarringenonderzoek van het houten skelet, dat vooral in Engeland veel gedaan is. De schuren hebben een deur in het midden, waardoor men naar binnen rijdt. De opslag vindt plaats aan weerszijden van de middendeel en tenslotte op een zolder daarboven. Het skelet wordt met een ingewikkelde balkenconstructie stevig aaneengehecht. Een dergelijke opbouw zien we ook bij markthallen uit de 13e en 14e eeuw rond Parijs en in Normandië, en ook bij laatmiddeleeuwse hallenkerken, zoals de Oude Kerk in Amsterdam (ca. 1300). In Holland was de bodem te slap voor stenen zuilen en gewelven, zodat het skelet van kerken vaak met hout werd opgebouwd.

Engelse en Vlaamse schuren lijken erg op elkaar: bijvoorbeeld die in Great Coxwell (Oxfordshire, 1307) en die van de abdij Ter Doest in Lissewege (West-Vlaanderen, ca. 1280). Hun hoofdconstructie is gelijk aan de Groninger schuur, zij het met wat extra versterking. Men durfde nog niet met dun hout te werken. In Jutland zijn voorraadschuren bewaard uit de 15e en 16e eeuw. Hout was daar schaars, dus dat werd zoveel mogelijk hergebruikt. Grote middeleeuwse voorraadschuren komen we vooral tegen in gebieden waar veel graan werd verbouwd: Vlaanderen, Zuidoost-Engeland, Noord-Frankrijk, de Duitse Oostzeekust. Vaak werden deze schuren “golf-schuren” genoemd; “golf” is de ruimte tussen vier zuilen waar graan wordt opgeslagen.

Het bekende schilderij “Boerenbruiloft” (1568/69) van Pieter Bruegel de Oudere toont ons het interieur van zo’n schuur, waar de oogst hoog ligt opgestapeld. Het skelet van voorraadschuren bestond traditioneel uit houten staanders, waarop men met pengat-verbindingen dekbalken aanbracht, die de staanders met elkaar verbonden; daarbovenop de houten kapconstructie. In de 16e eeuw komt geleidelijk de ankerbalkconstructie op: de balken tussen de staanders werden met ijzeren ankers in de staanders vastgezet. Dit maakte de constructie zwaarder belastbaar, maar het hout (liefst eikenhout) moest wel sterk zijn. Men kon zo ook meer ruimte tussen twee staanders creëren.

De “golf-schuur” (“Gulfscheune”) is het model waarop de Friese, Groninger, Oostfriese en Zeeuwse boerenschuur teruggaat: drie- of meerschepig, oogst opgetast op de bodem, een doorrit in het midden (of twee doorritten aan weerskanten van het midden bij vijfscapige schuren), koeienstallen aan weerskanten langs de lage zijwanden, dekbalken of ankerbalken. De middeleeuwse kloosterschuur is het prototype voor veel boerenschuren in Noordwest-Europa, die elk hun eigen ontwikkeling hebben doorgemaakt. In Noord-Holland zien we dat de schuur het woonhuis ‘opslokt’, aldus ontstaat de stolpboerderij. Dit type zien we ook in Friesland (“stjelp”) en in Sleeswijk-Holstein. Ook de Friese kop-hals-romp-boerderij, met veel ruimte voor het vee, gaat terug op de kloosterschuur. De Brabants-Waalse schuur (met doorrit) is weer een ander type. Bij de Zeeuws-Westvlaamse schuur zit de ingang niet aan de voor- of achtergevel, maar in de lage zijgevel. In het Nederrijngebied staat het boerenhuis vaak los van de schuur. Op de Zuidhollandse eilanden en in West-Brabant bouwt men rond 1900 nog steeds schuren in T-vorm achter bestaande boerderijen.

Emigranten introduceerden soms nieuwe boerderijtypen in bepaalde streken. Zo verhuisden rond 1500 Zuidhollandse boeren naar de nieuwe polder Het Bildt en bouwden daar boerderijen met de koeienstal in de breedte onder de voorgevel van de

schuur in plaats van in de lengte langs de zijwanden. Katholieke Noordhollandse boeren die eind 16^e eeuw naar de Vlaamse kuststreek vluchtten brachten daar de vierkante stolpboerderij. Doopsgezinden uit Noord-Holland die zich in Sleeswijk-Holstein vestigden, introduceerden boerderijen met een vrijstaande schuur (“Bargscheune”).

Middeleeuwse kloosterschuren in Noord-Nederland en Oostfriesland zijn niet bewaard gebleven. De oudste zijn die van Lidlum (kapgebint ca. 1555), het klooster Meerhusen bij Aurich (1679) en een schuur bij het voormalige klooster Feldwerd (Holwierde) met als jaartal 1740, maar deels teruggaand tot de 16e eeuw. De abt van het klooster Lidlum liet een nieuwe schuur bouwen waar koeien, paarden en oogst onder één dak werden samengebracht, de voorloper van de Fries-Groningse boerenschuur. Boerenschuren van vóór deze periode zijn er amper meer; nog wel o.a. in Bedum en in Harlingerland bij Witmund. Het oudst bekende voorbeeld van de Fries-Groningse boerenschuur is het Vorwerk te Upjever (1551): een jachtslot met een boerenschuur. Ongeveer uit dezelfde tijd dateert een grote schuur met het woonhuis erin op de Westermarsch bij Norden. De graaf van Oldenburg laat in deze tijd voor kolonisten dergelijke schuren bouwen.

Vanaf ca. 1550 dringt de Fries-Groningse boerenschuur geleidelijk door ten koste van het traditionele langhuis. Eerst staat de schuur vaak los van het woonhuis, later wordt het huis met de schuur verbonden (kop-hals-romp-boerderij; o.a. de Warffumborg, begin 17e eeuw) of komt het met de schuur onder één dak (Oldambtster boerderij). Het woongedeelte kon zich later tot een soort kasteeltje ontwikkelen, o.a. in Den Ham. In Noord-Holland zijn nog voorbeelden van langhuisstolpen uit de tweede helft van de 16e eeuw (Groeneveld, Wognum, Sint-Maarten). Dit type zien we ook op de Waddeneilanden. De stolpboerderij (langhuis- of vierkant) werd door Noordhollandse emigranten wijd verspreid: o.a. in Sleeswijk-Holstein (“Barghaus”), in Oostfriesland, in Friesland (waar Hollanders vaak bij inpolderingen betrokken waren), op Schouwen en zelfs in Italië.

De eerst bekende stolpschuur in de Ommelanden (gebouwd vóór 1625) heeft gestaan bij de borg Scheltkema Nijenstein te Zandweer. De oudste Oldambtster boerderij staat in Beundeneuland (1605), gebouwd door Hollandse timmerlieden. Dit type wordt in de 17^e en 18^e eeuw veel gebouwd in Oostfriesland, het Oldambt en de Veenkoloniën, maar ook reeds in 1731 in Uithuizen. Ook landarbeidershuisjes kregen vaak de vorm van een Oldambtster boerderij in miniatuur.

Oostfriezen kochten in 1791 een polder in het destijds Deense Dithmarschen en bouwden daar boerderijen in de Oostfriese variant van het Oldambtster type. Dit type werd veel nagevolgd: veel oude boerderijen werden in brand gestoken, want de Deense koning gaf subsidie voor de bouw van nieuwe boerderijen. De Groninger en Oostfriese boerderijen met hun ruime open keukens weken af van het Noordfriese type met een kleine, goed warm te stoken “Stube”.

De gebinten zijn vanaf de middeleeuwen tot zeer recent in wezen hetzelfde gebleven. Oude eiken gebinten die nu nog over zijn staan o.a. in Jever (1551), Pilsum bij Emden (1563), Koldenbüttel-Friesenkoog (1611), Warffumborg (1612/1613), Egmond aan de Hoef (ca. 1619), Westkapelle (17e eeuw).

Boerenschuren werden later vaak voor andere doeleinden gebruikt, bijvoorbeeld als traankokerij of als tichelwerk (Hylkema Appingedam). Veel traditionele Fries-Groningse boerenschuren worden bedreigd door brand of door achterstallig

onderhoud, wat dikwijls leidt tot afbraak. Veel van deze schuren zijn aan het eind van hun levensduur en worden niet meer voor agrarische doeleinden gebruikt, wat het verval bespoedigt. De provincie Groningen voert geen provinciaal monumentenbeleid, dus voor behoud zijn we afhankelijk van de gemeenten, die ook niet altijd erg enthousiast zijn. Als sloop dan toch onvermijdelijk is, dan moet dat in elk geval gepaard gaan met gedegen bouwhistorisch onderzoek en een goede documentatie.

4. Vragen

Geen vragen.

5. Sluiting

Voorzitter Jacques Tersteeg bedankt Otto Knottnerus voor zijn lezing, die laat zien hoezeer het heden – in dit geval de nog altijd opvallend in het landschap aanwezige Groninger boerenschuren – teruggaat op de middeleeuwen.

■ Anton Rinzema

Nieuwjaarsstamppot

Het feit dat de snijboontjes rijp aan de stokken hangen, leek me aanleiding genoeg om het recept voor deze stamppot nu toch te vermelden. Traditioneel werd deze stamppot op nieuwjaarsdag op tafel gezet, met snijboontjes uit het zout. Op dit moment kunnen we de snijbonen zo uit de tuin gebruiken!

Ingrediënten:

250 gram witte bonen

500 gram snijbonen (eventueel uit het zout)

1 kilo aardappelen

200 gram mager rookspek in dobbelsteentjes

1 rookworst

zout naar smaak

Bereiding:

Laat de witte bonen een nacht weken.

De volgende dag de bonen in het weekwater in 1 uur gaar koken en vervolgens uit laten lekken.

Was de snijbonen en snijd ze fijn in de snijbonenmolen (of met de hand in schuine reepjes).

Schil de aardappelen, was ze en snijd ze in stukken.

Doe de aardappelen en de dobbelsteentjes spek in een pan met water, zo dat alles half onder staat.

De snijbonen en de rookworst er boven op leggen (om stukkoken van de worst te voorkomen met een vork wat gaatjes in de worst prikken). Voeg wat zout toe, breng aan de kook en laat alles in 30 minuten gaar koken.

Haal vervolgens de rookworst uit de pan, stamp de aardappelen, snijbonen en spekjes door elkaar en schep dan voorzichtig de uitgelekte witte bonen erdoor. Laat alles nog even goed warm worden.

Schep de stamppot in een schaal en dien de nieuwjaarsstamppot op met de in plakjes gesneden rookworst.

Eet smakelijk!

Verslag van de jaarvergadering van donderdag 24 maart 2005 gehouden in “De Hoogte” te Obergum

Aanwezig: 33 personen.

1. Opening; vaststelling definitieve agenda

Voorzitter Jacques Tersteeg heet alle aanwezigen welkom op deze nieuwe locatie, de kleine zaal in De Hoogte. Een speciaal woord van welkom is er voor de spreker van vanavond, ons medelid Jan Regtien. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld

2. Notulen jaarvergadering 18 maart 2004 (zie Infobulletin Winshem nov. 2004, nr. 3, p. 27)

-punt 3.3: het ronde schild is een rondas-schild uit de 14e/15e eeuw, het zwaard is een rapier uit de 16^e/17^e eeuw. Vanaf 2 april zijn ze te bewonderen in het nieuwe kantoor van de Rabobank aan de Geert Reindersstraat. In het nieuwe Infobulletin zal een artikel van archeoloog Cuno Koopstra hierover verschijnen. De heer Hulscher vraagt zich af hoe twee voorwerpen, die zo in ouderdom verschillen, vlak bij elkaar gevonden kunnen worden. J. Tersteeg weet dit niet; het is slechts bekend dat de voorwerpen gevonden zijn op de bodem van een oude gracht rond de voormalige westelijke Ripperdaborg.

-punt 4.6: de behandeling van het beroep dat de huidige eigenaar van boerderij Bellingeweer 27 (niet 29!) tegen het uitroepen van de status “beschermd rijksmonument” heeft ingesteld, is twee keer uitgesteld.

-punt 7: er is niet vermeld dat de contributie voor leden die het Infobulletin per post krijgen toegestuurd is verhoogd naar € 19 per jaar.

Hiermee zijn de notulen vastgesteld.

3. Mededelingen van het bestuur

J. Tersteeg en A.J. Rinzema voeren voor het te verschijnen boek ter gelegenheid van het 950-jarig ‘bestaan’ van Winsum in 2007 overleg met de Stichting Winsum 950 in oprichting, die de jubileumactiviteiten coördineert.

4. Jaarverslag secretaris over het jaar 2004

Bij punt 6 (Overige activiteiten) ontbreken de VVV-rondwandelingen door het dorp en enkele lezingen gehouden in het Jacobijnhuis, beide verzorgd door J. Tersteeg.

Bij punt 2 vraagt mw. Pieterman zich af wat wordt bedoeld met “een betere toegankelijkheid en raadpleegbaarheid van het gemeentearchief”. J. Tersteeg licht toe dat men niet terecht kan zonder een telefonische afspraak en dat er geen rustige plek is voor wie archiefstukken wil raadplegen. Hiermee is het jaarverslag over het jaar 2004 vastgesteld.

5. Jaarverslag penningmeester: jaarrekening 2004, begroting 2005

De aankondiging dat met ingang van 1 jan. 2005 de ‘buitenleden’ € 4 extra contributie gaan betalen i.v.m. portokosten, leverde voor 2004 al flink wat extra vrijwillige portobijdragen op. Het feit dat in 2004 € 214 meer van adverteerders is binnengekomen dan begroot, hangt o.a. samen met het feit dat één adverteerder voor 2003 en 2004 heeft betaald. We hopen voor 2005 op continuering van de sponsoring door Reda Internet Services, maar dat staat nog niet op papier en is dus ook niet in de begroting opgenomen. Het aantal verkochte Infobulletins in 2004 is gedaald t.o.v. 2003, misschien omdat er in 2004 minder artikelen zijn verschenen over verenigingen: zulke nummers zorgen voor flink wat extra losse verkoop. Bij de uitgaven valt de zaalhuur op, die we ten tijde van Kiek Busquet bij wijze van sponsoring niet hoefden te betalen, maar hieraan kwam een einde toen de Gouden Karper een andere eigenaar kreeg. Ook vraagt de bank nu een bijdrage voor het betalingsverkeer, wat in het verleden niet hoefde. Er is een relatief hoog bedrag begroot voor de huur van een projector of beamer.

De verantwoording van het tentoonstellingsfonds heeft voor een groot deel betrekking op de tentoonstelling in het Jacobijnhuis van november 2003, omdat ten tijde van de vorige jaarvergadering (18 maart 2004) de meeste subsidies nog moesten binnenkomen. Er is geen entree geheven, maar de bezoekers waren royaal met vrijwillige bijdragen. Het batig saldo van deze tentoonstelling is opgeteld bij dat van de tentoonstelling in De Blauwe Schuit in 2000.

Dhr. Hulscher vraagt of het bestuur wil overwegen een deel van het vermogen tegen een hogere rente weg te zetten. De voorzitter belooft dat dit in het bestuur besproken zal worden.

6. Verslag kascommissie, decharge penningmeester/bestuur

De kascommissie, voor 2004 bestaand uit de heren N.M. Meinsma en B.J. Haak, brengt verslag uit. Zij hebben de boeken ingekeken en goed bevonden. Het bestuur en de penningmeester wordt decharge verleend.

7. Bestuursverkiezing

Volgens de statuten mag een bestuurslid na twee volle termijnen van vier jaar niet direct een nieuwe bestuurstermijn aanvaarden. Daarom treedt onze penningmeester, mw. Lemstra-Wieringa, nu terug. Het bestuur stelt voor om in haar plaats als nieuw bestuurslid en nieuwe penningmeester te benoemen mw. Ida van der Molen-Huisman, werkzaam bij de financiële afdeling van de Zeehondencrèche Pieterburen. Tevens stelt het bestuur voor om

mw. Adri Bremer, werkzaam bij de afdelingen automatisering van TPG-Post, voormalig raadslid voor Groen Links en lid van de raad van toezicht van verzorgingshuis De Twaalf Hoven, als negende bestuurslid te benoemen. Dhr. Jacob Veltman, reglementair aftredend, heeft zich als bestuurslid herkiesbaar gesteld. Er zijn geen tegenkandidaten aangemeld. De vergadering gaat akkoord met de benoeming van mw. Van der Molen-Huisman en mw. Bremer en de herbenoeming van dhr. Veltman als bestuurslid.

Hierna wordt afscheid genomen van Willy Lemstra-Wieringa, onze penningmeester van het eerste uur. Voorzitter Jacques Tersteeg prijst haar strenge, doch rechtvaardige financiële beleid, en haar accurate en zinvolle opmerkingen tijdens de bestuursvergaderingen. Zij heeft onze vereniging een zeer solide financiële basis verschaft. Zij blijft bestuurslid van de Stichting Historische Tekstuigaven Winsum-Obergum en lid van de werkgroep Winsumer schrijvers en schrijfsters.

Mw. Lemstra-Wieringa bedankt de leden voor het in haar gestelde vertrouwen en zegt te hopen nu meer tijd te kunnen besteden aan historische activiteiten.

8. Aanvulling kascommissie

Dhr. N.M. Meinsma is inmiddels afgetreden en wordt bedankt voor zijn activiteiten. Dhr. T. van Dijken (vanavond helaas verhinderd) heeft zich beschikbaar gesteld om naast B.J. Haak voor 2005 zitting te nemen in de kascommissie, en wordt als zodanig verkozen.

9. Wat verder ter tafel komt/Rondvraag

Niets.

10. Lezing door dhr. Jan Regtien: "Winsum 1940-1945"

Voorzitter Jacques Tersteeg introduceert de heer Jan Regtien, lid van onze vereniging en voorzitter van de Stichting Een Joodse Erfenis in Winsum. Hij heeft verschillende publicaties verzorgd over de geschiedenis van de joden in Winsum, waaronder diverse artikelen in het Infobulletin Winshem. Zijn nieuwste publicatie, met medewerking van Hilde Bolhuis en Jim Bijlstra, is het boek *Winsum 1940-1945*, een uitgave van Profiel Uitgeverij te Bedum en de Stichting Herdenking 4 mei Winsum (februari 2005).

De Stichting Herdenking 4 mei Winsum kwam met een initiatief voor een boek over Winsum 1940-1945, waarop dhr. Regtien 'in een bui van overmoed' aankondigde een boek te willen schrijven over de Winsumer slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Met behulp van Hilde Bolhuis en Jim Bijlstra heeft hij tal van bronnen verzameld en kon hij in maart 2004 gaan schrijven. Zijn doel was het schrijven van een leesbaar boek, dat ook de jeugd zou aanspreken, en waarin de nabestaanden van de slachtoffers zich konden vinden. Hij besloot 'bidprentjes' van de slachtoffers te maken en ze per gezin te portretteren. Voor wat er in Winsum was gebeurd in 1940-1945 was het hoofdstuk van B.P. Tammeling in *Winsum, Gedenkboek 1982* een goede leidraad. Dit werd aangevuld met andere literatuur, zoals F.A. Nolle, *Winsum in Oorlog en Vrede* (Winsum, 1945), K.D. Dijkstra, *Waarom terug uit Neuengamme?* (Winsum, 1945) en H. R. Reinders, *Aanslag en represaille* (Bedum, 1984), alsmede met

gesprekken met diverse ooggetuigen en nabestaanden van slachtoffers. Velen van hen waren bij de presentatie van het boek aanwezig. Het terugvinden van nabestaanden is op wonderlijke wijze gelukt. Jan van der Laan bleek nabestaanden te hebben die tot dan toe onbekend waren.

Jan Regtien heeft de Tweede Wereldoorlog als kleine jongen meegemaakt en kan zich de gevoelens van angst en onveiligheid van toen nog goed herinneren. Zijn eerste herinnering is dat op 10 mei 1940 de nieuwe radio aanstond en dat zijn vader zei: "Jan, het is oorlog!" Ook herinnert hij zich dat zijn buurjongen, die kok was in het leger en in mei 1940 op de Grebbeberg lag, na maanden ziekte door een gewapend Duits escorte thuis werd afgeleverd.

De Tweede Wereldoorlog begon voor Winsum op de dag van de Duitse inval in Nederland, 10 mei 1940. De genie van het Nederlandse leger had instructies om in geval van een oorlog alle bruggen tussen Zoutkamp en Delfzijl te vernietigen om de opmars van een uit het noorden naderende vijand te vertragen. Daarom werden drie bruggen in Winsum opgeblazen: de spoorbrug, de Boog en de brug in de provinciale weg (de Jeneverbrug bleef gespaard). De tactiek was overigens om alleen de Vesting Holland te verdedigen, de rest van Nederland werd al op voorhand prijsgegeven. Na het opblazen van de bruggen vertrokken alle hier aanwezige soldaten naar het westen om de Afsluitdijk te verdedigen.

Onder Duits bewind kreeg de NSB de gelegenheid om haar paramilitaire knokploeg, de WA (weerafdeling) in zwarte uniformen te laten marcheren. Het gedrag van de WA maakte de NSB'ers bijzonder gehaat. Later loste de WA op in het SS-legioen Germania.

Al direct na de machtsovername kwam er censuur op radio, kranten en weekbladen. Snel volgde een verbod om naar andere dan Duitse en Nederlandse radiozenders te luisteren, dus geen BBC en geen Radio Oranje. Destijds had 40 à 50 % van de gezinnen in Winsum een radio. Als reactie werden illegale bladen opgericht, bijvoorbeeld *Vrij Nederland*. De *Nederlandsche Unie*, opgericht door Jan de Quay en J. Linthorst Homan, Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, werd het symbool van afkeer jegens de bezetter en de NSB en van afhankelijkheid aan Oranje. WA'ers rukten aanplakbiljetten van *De Nederlandsche Unie* af. Ds. Nolle, predikant in Obergum, spotte daarmee. Veel grondstoffen raakten op door de handelsblokkade van de Geallieerden. Wie versleten fietsbanden had, kon geen nieuwe kopen door gebrek aan rubber. Ook een aardolieproduct als benzine werd steeds schaarser. Er kwamen op hout gestookte gasgeneratoren achter de bussen. De liefdadigheid werd gebundeld in de Winterhulp, die veel collectes hield. Andere inzamelingen voor armoedebestrijding werden verboden.

Maatregelen tegen joden volgden elkaar in hoog tempo op. In oktober 1940 werden joodse ambtenaren ontslagen. In januari 1941 (de Noorderrondritten en de Elfstedentocht gingen gewoon door) moesten mensen met één of meer joodse voorouders zich melden op het gemeentehuis. Er werd een Joodse Raad door de Duitsers ingesteld, waarin een aantal vooraanstaande joden zitting nam. Zij hoopten tevergeefs de anti-joodse maatregelen te kunnen verlichten, in werkelijkheid waren zij een werktuig in handen van de bezetter. Toen de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen eind 1941 werd gedwongen haar joodse leden te royeren, besloot de afdeling Winsum zichzelf op te heffen. Het bestuur van het Gereformeerde verenigingsge-

bouw Rehoboth weigerde het bordje “Voor Joden verboden” op te hangen. In 1942 werden eerst de mannelijke joden tussen 18 en 55 jaar voor werkkampen opgeroepen, die in oktober 1942 allemaal naar Westerbork werden overgebracht. Ook hun familiesleden moesten daarheen. Geen van de joden uit Winsum is ondergedoken. De meesten zijn vrij snel van Westerbork naar Auschwitz getransporteerd en daar in de gaskamer gedood of op een andere manier overleden. Hoewel de groeperingen vreedzaam naast elkaar leefden, stonden de joden in het sterk verzuilde Winsum er toch een beetje buiten. Meer over de joodse gemeenschap is te lezen in Jan Regtiens boekje *Een Joodse Erfenis in Winsum* (Bedum, 1993).

Intussen was in juli 1941 een Engels vliegtuig neergestort, waarbij Alexander MacPherson, wiens parachute weigerde, omkwam. Hij is in Winsum begraven. De andere inzittende raakte gewond, werd verpleegd in het Academisch Ziekenhuis Groningen en daarna opgepakt. Eveneens in 1941 werd burgemeester mr. K. Bosch ontslagen en vervangen door R.W. Keiser. Kort daarvoor waren een transformatorhuisje in Ranum en café Haverkamp (nu een Chinees restaurant), waar een NSB'er woonde, met anti-Duitse leuzen beklad. Als represaille moesten 26 notabelen elk 500 gulden (ongeveer twee maandlonen) boete betalen. De gebroeders Willem en Jurjen de Boer moesten ook een paard inleveren. Gemeentambtenaar Juchter had naar de Engelse radio geluisterd en kreeg hiervoor ontslag, celstraf en een boete.

Arbeidsbureaus mochten werklozen dwingen om in Duitsland te gaan werken, de zogenaamde ‘arbeidsinzet’, maar naarmate de oorlog vorderde was er minder animo voor. Moest je gehoorzamen en aldus de vijand helpen of onderduiken? Dat laatste werd veel gedaan door jongeren die nog geen gezin hadden. Huisvaders schrokken er vaak voor terug. In 1943 kwam de bezetter op het idee alle gedemobiliseerde Nederlandse soldaten in Duitsland aan het werk te zetten. Hiertegen braken stakingen uit, waarbij in Leens een melkrijder werd doodgeschoten. Drie Winsumers zijn als gevolg van de arbeidsinzet omgekomen: Aldert Schut (22 jaar, gedenksteen bij de Obergumer kerk), Johannes Brander (35 jaar, gedenkplaatje op bank bij de geldautomaat van de Rabobank vlakbij de rotonde) en Roelf van Dijk (21 jaar), die was ondergedoken bij zijn zus in Friesland, naar werd opgepakt en in een werkkamp overleed.

Twee liquidaties door het verzet van pro-Duitse agenten van de Staatspolitie, die van luitenant Elsinga in december 1943 in Groningen en van zijn opvolger Keijer in april 1944 in Bedum, leidden tot een wraakactie van de Duitse militaire politie. Zij omsingelden Winsum, Bedum, Zuidwolde en Middelstum en arresteerden alle jonge mannen tussen 17 en 26 jaar, onder wie Jan Venhuizen uit Winsum. Alle 150 werden als gijzelaar afgevoerd naar Amersfoort en werden na enige maanden in Duitsland tewerkgesteld, vaak onder erbarmelijke omstandigheden. Van de Winsumer gijzelaars overleed Cornelis Heslinga reeds in Amersfoort en drie (Cornelis Bolhuis, Reinder Tuitman en Sijbe Wendelaar) als gevolg van ontberingen in Duitsland. Hun familie werd slecht geïnformeerd over hun lot.

In februari 1945 werd door verraad een verzetsgroep opgerold. Na het neerschieten van een onderduiker op boerderij De Brake werden dertien mannen gearresteerd, onder wie boer K.D. Dijkstra, drie politiemannen, een bankdirecteur, een man van Rijkswaterstaat en een gerechtsdeurwaarder. Zij werden allen naar concentratiekamp Neuengamme getransporteerd, waar mensen stierven als ratten door uitputtend werk en slecht voedsel. Tien

van de dertien kregen “Torsperre”: ze mochten nooit meer buiten het kamp. Bij het naderen van de geallieerde troepen werd het kamp ontruimd. De meeste gevangenen werden in grote vrachtschepen gestopt, dicht opeengepakt zonder eten. De Winsumers zaten in het vrachtschip Athen, dat ergens afmeerde, waarna de gevangenen vrij kwamen (3 mei 1945). Drie andere schepen waren gebombardeerd, waarbij 12.000 doden vielen.

Canadese troepen waren intussen via Duitsland de Achterhoek binnengetrokken en rukten op naar het noorden. 13 april bereikten zij Groningen. Op 8 april hadden de Duitsers de door hen gevorderde huizen in Winsum ontruimd. Diezelfde dag werden, als represaille voor een aanslag op een SD'er, tien mannen uit het Groninger Huis van Bewaring gehaald en bij Norg doodgeschoten (“Silbertanne-moorden”). Onder hen waren de gebroeders Rienk en Meint Zwerver uit Winsum. Na de bevrijding van Groningen (16 april 1945) zochten ook Duitsers en pro-Duitse Nederlanders uit Winsum een goed heenkomen, maar wel werd nog de brug over het Winsumerdiep in de provinciale weg opgeblazen. Burgemeester Keiser waarschuwde dat de Duitsers Winsum in brand zouden steken als zij werden beschoten.

De volgende dag, 17 april, namen de Binnenlandse Strijdkrachten onder leiding van K.G. Olsmeijer het gezag over. Iedereen moest zijn wapens inleveren op straffe van onmiddellijke executie. 34 mensen werden door de Binnenlandse Strijdkrachten gearresteerd, onder wie naast NSB'ers ook ‘moffenmeiden’, chauffeurs die voor de Duitsers hadden gewerkt, enz. Zeven van de gearresteerden werden uiteindelijk gevangenen gezet. In Winsum waren 415 evacués uit andere delen van het land ondergebracht, terwijl er destijds 750 huizen waren, waarvan 80 boerderijen. Op 18 april kwamen de eerste geallieerde troepen in Winsum. Op 28 mei kwamen de gevangenen uit Neuengamme terug, behalve Dirk Holsheimer, Jan van der Laan, Murco Lamminga en Jan Moes, die het kamp niet hadden overleefd. In 1947 werd het Bevrijdingsmonument aan de Regnerus Praediniestraat opgericht, waarop in 1995 de namen van de 28 Winsumer slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog zijn aangebracht.

11. Vragen

Allereerst maakt dhr. C. de Ranitz bekend dat hij een koffer vol boekjes Winsum 1940-1945 heeft meegenomen, die bij hem te koop zijn.

In Winsum zijn op 10 mei 1940 drie bruggen opgeblazen, maar is dat elders ook gebeurd? De brug over het Reitdiep bij Roodehaan ging ook de lucht in. Reeds om tien uur 's ochtends op 10 mei kreeg het leger bevel zich terug te trekken tot de Afsluitdijk. Daarom zijn de meeste bruggen tussen Zoutkamp en Delfzijl intact gebleven.

Waarom beschrijft u in “Winsum 1940-1945” alleen de slachtoffers die zijn overleden en niet hen die de Tweede Wereldoorlog overleefd hebben? Jan Regtien had behoefte aan een duidelijk criterium en koos in dit geval voor de Winsumers die als gevolg van de Tweede Wereldoorlog het leven hebben gelaten. Bij de overlevenden is het altijd maar de vraag in hoeverre de verhalen van henzelf en hun nabestaanden geheel waar zijn. Het is bijvoorbeeld moeilijk uit te maken wie ‘vrijwillig’ in het kader van de arbeidsinzet in Duitsland is gaan werken en wie ‘gedwongen’; wie ‘vrijwillig’ ging zal dat na 1945 niet snel hebben toegegeven. Overigens noemt Tammeling in zijn hoofdstuk wel veel namen van overlevende slachtoffers.

Zijn er soldaten uit Winsum gesneuveld in de Tweede Wereldoorlog? Voor zover bekend niet.

Kent u het boek "Benjamin" van Pauline Broekema, dat deels over de joodse gemeenschap in Winsum gaat? Jazeker. Mevrouw Broekema heeft een aantal van haar gegevens ontleend aan de Stichting Een Joodse Erfenis in Winsum.

12. Sluiting

Voorzitter Jacques Tersteeg, die zelf de Tweede Wereldoorlog net niet meer heeft meegemaakt, bedankt Jan Regtien voor zijn lezing, die de boeiende relatie tussen herinnering en geschiedschrijving onderstreept, die onlangs weer is opgerakeld na de dood van prof. Lou de Jong. Jan Regtien is in zijn boek *Winsum 1940-1945* met veel gevoel hiermee omgegaan en heeft vooral de bronnen zelf laten spreken. Ook Hilde Bolhuis en Jim Bijlstra hebben hun best gedaan er een mooi boekje van te maken, onder andere door bij de verhalen foto's te zoeken.

■ Anton Rinzema

Oproep najaarsexcursie

De vereniging probeert elk jaar een activiteit te organiseren voor haar leden. Het voornemen is om dit najaar rond eind november een wandelexcursie te maken langs het Reitdiep (omgeving Adorp). Belangstellenden kunnen zich aanmelden via info@winshem.nl of schriftelijk bij C. Tersteeg, Freesiaalaan 30, 9951 GM Winsum.

U ontvangt dan nadere informatie over deze najaarstrip.

Oude nummers van Infobulletin 'Winshem'

Wij maken u graag attent op het feit dat van een aantal van de tot nu toe verschenen nummers van het Infobulletin nog exemplaren voorradig zijn.

Met name voor nieuwe leden is het wellicht interessant om in het bezit te komen van artikelen die in eerdere bulletins zijn verschenen.

De prijs van de nog aanwezige nummers bedraagt € 5,- per exemplaar, exclusief eventuele verzendkosten.

De nummers kunnen ook tegen contante betaling worden afgehaald bij P. Noord, Kloosterstraat 8, Winsum (telefoon 0595-441526) ... zolang de voorraad strekt.

P e d i c u r a

gediplomeerd voetverzorgster
aantekening diabetische voet
voetreflexzonetherapeute
massage-therapeute
en stoel shiatsu

fennie braad
nieuwstraat 48
9952 ej winsum

06 - 20 43 78 49
behandeling op afspraak

De Gouden Karper

*Herberg De Gouden Karper,
één van de oudste horecabedrijven van
Noord-Nederland, ademt nog steeds de sfeer van weleer.
U kunt smakelijk en gevarieerd eten in ons eetcafé,
dat 7 dagen per week geopend is of, als u er echt een
avondje uit van wenst te maken, in ons comfortabel
à la carte restaurant.
Van donderdag t/m zondag kunt u
genieten van onze bijzondere keuken.*

Herberg De Gouden Karper waar de gast nog koning is.

Herberg De Gouden Karper

Hoofdstraat W5 9951 AA Winsum Tel. (0595) 44 14 26